

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Eğitim Fakültesi Dergisi (BAİBÜEDF)

Bolu Abant İzzet Baysal University
Journal of Faculty of Education

2026, 26(3), 1475–1500. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2026...1829254>

Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Dönüşümü: Bir Bibliyometrik Analiz Çalışması*

Transformation of Multicultural Counseling Competencies: A Bibliometric Analysis Study

Gökay ATILGAN¹ , Yafes CAN²

Geliş Tarihi (Received): 24.11.2025

Kabul Tarihi (Accepted): 24.08.2026

Yayın Tarihi (Published): 30.09.2026

Öz: Bu araştırmanın amacı, alan yazında tarihsel süreç içerisinde çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin bilimsel çalışmalara nasıl yansındığını, bu yeterliklerin hangi çok boyutlu yapılar üzerinden şekillendiğini ve zaman içinde kapsam ile bileşenlerinde meydana gelen değişiklikleri ortaya koymaktır. Araştırma, nicel bir araştırma deseni olan bibliyometrik analiz yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Veriler, Web of Science (WOS) veri tabanından "multicultural counselor competencies" ve "multicultural counseling competencies" anahtar kelimeleri kullanılarak sistematik bir tarama ile toplanmış ve PRISMA protokolüne uygun olarak filtrelenmiştir. Nihai veri seti, 1991-2025 yılları arasında yayımlanmış 280 akademik yayından oluşmaktadır. Bibliyografik verilerin analizinde ve bilim haritalarının oluşturulmasında VOSviewer 1.6.9 ve biblioshiny yazılımları kullanılmıştır. Analizler, özellikle anahtar kelime eş oluşum frekansları üzerinden tematik kümeleri ve tarihsel eğilimleri belirlemek için yapılmıştır. Analizler, alana olan akademik ilginin, özellikle 2016 sonrasında belirgin bir artış gösterdiğini ortaya koymuştur. Eş oluşum analizi, anahtar kelimelerin altı ana tematik kümede toplandığını göstermiştir: 1) Temel Yeterlilikler ve Danışmanlık Becerileri, 2) Eğitim ve Mesleki Gelişim, 3) Sosyal Adalet ve Savunuculuk, 4) Kültürel Farkındalık ve Kimlik Dinamikleri, 5) Ölçme ve Değerlendirme Araçları, 6) Etik ve Ruh Sağlığı Uygulamaları. Tarihsel eğilim bağlamında, odak noktasının erken dönemlerde "kültürel farkındalık" ve "standartlar" iken, zamanla "sosyal adalet", "ırk", "kültürel tevazu" ve "savunuculuk" gibi daha dinamik ve sistemi hedef alan kavramlara kaydığını göstermiştir. Araştırma, çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin statik bir beceri seti olmaktan çıkıp, dinamik, bağlamsal ve sosyal adalet odaklı bir uygulama felsefesine doğru evrildiğine işaret etmektedir. Bulgular, psikolojik danışman eğitimi müfredatlarının bu evrimi yansıttak şekilde sürekli güncellenmesi, kültürel tevazu ve kesişimsellik gibi çağdaş boyutların entegrasyonunun kritik önem taşıdığını ortaya koymaktadır. Bu çalışma, alanın geçmişten günümüze kavramsal yapısını ve gelecek yönelimlerini haritalandırması bakımından araştırmacılar ve uygulayıcılar için kapsamlı bir yol haritası sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bibliyometrik analiz, Çokkültürlü psikolojik danışma, Kültürel tevazu, Kültürel yeterlikler, Sosyal adalet.

&

Abstract: This research aims to reveal how multicultural counseling competencies have been reflected in scientific studies throughout the historical process in the literature, the multidimensional structures through which these competencies are shaped, and the changes that have occurred in their scope and components over time. The research was conducted using a quantitative research design, bibliometric analysis. Data were collected through a systematic search using the keywords "multicultural counselor competencies" and "multicultural counseling competencies" from the Web of Science (WOS) database and filtered in accordance with the PRISMA protocol. The final dataset consisted of 280 academic publications published between 1991 and 2025. VOSviewer 1.6.9 and biblioshiny software were used to analyze the bibliographic data and create scientific maps. Analyses were conducted to identify thematic clusters and historical trends, particularly through keyword co-occurrence frequencies. The analyses revealed a significant increase in academic interest in the field, especially after 2016. Co-occurrence analysis revealed that keywords clustered into six main thematic clusters: 1) Core Competencies and Counseling Skills, 2) Education and Professional Development, 3) Social Justice and Advocacy, 4) Cultural Awareness and Identity Dynamics, 5) Measurement and Evaluation Tools, and 6) Ethics and Mental Health Practices. Historical trends indicated that the focus shifted from "cultural awareness" and "standards" in the early stages to more dynamic and system-focused concepts such as "social justice," "race," "cultural humility," and "advocacy." Research indicates that multicultural counseling competencies are evolving from a static skill set to a dynamic, contextual, and social justice-focused philosophy of practice. Findings suggest that continuously updating counselor education curricula to reflect this evolution and integrating contemporary dimensions such as cultural humility and intersectionality are critical. This study provides a comprehensive roadmap for researchers and practitioners by mapping the field's conceptual structure from past to present and its future directions.

Keywords: Bibliometric analysis, Cultural humility, Cultural competencies, Multicultural counseling, Social justice.

Atıf/Cite as: Atılğan, G. & Can, Y. (2026). Çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin dönüşümü: Bir bibliyometrik analiz çalışması. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(3), 1475-1500. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2026...1829254>

İntihal-Plagiarizm/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aibuefd>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University–Bolu

¹ Sorumlu Yazar: Gökay ATILGAN, Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, gokay_atilgan@anadolu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8916-7762>

² Dr. Yafes CAN, MEB, Sivas MEM, yafescan@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5664-6781>

1. GİRİŞ

Günümüz dünyasında küreselleşmenin etkisi ile ruh sağlığı hizmetleri ve uygulamalarının farklı kültürel, ırksal, etnik ve sosyal kimliklere sahip toplulukları destekleyebilecek ve onlara hizmet sunabilecek nitelikte kültürel açıdan duyarlı olması gerekmektedir. Aynı zamanda çeşitli gerekçelerle ortaya çıkan göç olgusuna bağlı olarak ruh sağlığı hizmetleri alanında hizmet sunan profesyonellerin farklı sosyokültürel geçmişe ve kimliğe sahip danışanlarla etkili bir şekilde çalışabilecek yeterliklere sahip olması önem arz etmektedir (American Psychological Association, 2017). “Black Lives Matter ve MeeToo” gibi yeni toplumsal hareketlerin dikkat çektiği sistemik eşitsizlikler de kültüre duyarlı psikolojik danışmanlık yaklaşımlarının gerekliliğini öne çıkarmaktadır (Williams, 2020).

Ruh sağlığı hizmetleri alanında çalışan profesyonellerin kültürel farklılıklara sahip bireylere yönelik etkili hizmet sunabilmeleri için kültürel farkındalık, bilgi ve becerilerin önemine dikkat çekilmiş; profesyonellerin gereksinim duydukları yeterlikler için bir çerçeve ortaya konulmuştur (Sue vd., 1982). Başlangıçta kültürel farkındalık, bilgi ve becerilere odaklanan çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri zaman içerisinde eşitsizlik, ötekileştirme ve sosyal kimliklerin (ırk, cinsiyet, sınıf ve cinsellik vb.) nasıl keşiştiği ve örtüştüğü üzerine geliştirilen keşişimsellik teorisini kapsayacak şekilde genişlemiştir (Crenshaw, 1989). Ardından sadece hoşgörülü olmaktan daha aktif bir süreci içeren önyargılardan uzak bir biçimde bireyin başka kültürlerden insanların farklılıklarını olduğu gibi kabul etmesi ve diğerlerinin farklılıklarını bir öğrenme fırsatı olarak kabul edip bireyin kendini sürekli geliştirmesini kapsayan kültürel tevazu (alçakgönüllülük) olgusu öne çıkmıştır (Hook vd., 2013). Sosyopolitik ve ekonomik açıdan dezavantajlı grupların güçlendirilmesi için kalıcı ve yapısal değişiklikleri sağlamak için mücadeleyi ifade eden sosyal adalet savunuculuğunu da kapsayacak biçimde evrilmiştir (Ratts vd., 2016). Bu bağlamda ruh sağlığı hizmetlerinde çalışan profesyonellerin, farklı kültürel geçmişe sahip danışanlara etkili bir şekilde hizmet sunabilmesi için gereksinim duydukları çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin süreç içinde geliştiği ifade edilebilir. Ayrıca sürecin başlangıçta kültürel farkındalık, bilgi ve beceriler temelinde başladığı ve sonrasında keşişimsellik teorisi, kültürel tevazu ve sosyal adalet savunucu gibi yeni unsurları da kapsayacak bir çerçeveye dönüştüğü belirtilebilir.

Her ne kadar alan yazında belirtilen tüm bu kuramsal genişleme söz konusu olsa da ruh sağlığı hizmetlerinde çalışan profesyonellerin sahip oldukları çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri gerçek klinik ortamına ne kadar aktarabildiği veya uygulamada pratiğe nasıl dönüştürdükleri hala net değildir (Fuertes vd., 2006). Özellikle hızla değişen toplumsal yapılar, artan demografik çeşitlilikler ve günümüz koşulları dikkate alındığında geleneksel psikoterapi yaklaşımlarının yetersiz kalması söz konusu olmakla birlikte dezavantajlı grupların sunulan hizmete erişimde sorunlar gündeme gelecektir (Whaley & Davis, 2007). Bu bağlamda alan yazındaki kuramsal gelişmelerin uygulamada sunulan hizmete nasıl yansıdığı ve ruh sağlığı alanında çalışan profesyonellerin (keşişimsellik, kültürel tevazu vb.) yeni sayılabilecek bu yeterlikleri ne ölçüde içselleştirdikleri veya benimsedikleri somut verilerle ortaya konulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu çalışma da ruh sağlığı alanında çalışan profesyonellerin çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerini güncel ve kapsayıcı bir çerçevede değerlendirerek; elde edilecek bulgular doğrultusunda da hem lisans ve lisansüstü eğitim programlarının yeniden gözden geçirilmesine hem de saha çalışanları için gereksinim duyulan yeterlikler için müdahale stratejileri geliştirilmesine ışık tutacağı belirtilebilir.

1.1. Kuramsal çerçeve

Bu bölümünde araştırmanın odak noktası olan çokkültürlü psikolojik danışma ve yeterlikleri ile ilgili tanımlara ve alan yazın incelemesi sonucunda elde edilen bilgilere yer verilmiştir.

1.1.1. Çokkültürlü psikolojik danışmanlık

Çokkültürlü psikolojik danışma yaklaşımı “ruh sağlığı hizmetlerinde çalışan profesyonellerin değerlendirme, tanı ve tedavi süreçlerine ilişkin kültürel olarak uygun stratejileri entegre ederek farklı kültürel geçmişe ve özelliklere sahip danışanlarla etkili bir şekilde ilişki kurma becerisi” olarak ifade edilmektedir (Arredondo vd., 1996). Bu yaklaşım, kültürel gelenekler hakkında bilgi sahibi olmanın

ötesinde öz farkındalık, sistemik eşitsizliklerin kabulü ve terapötik ilişkilerde kültürel karmaşıklarla baş edebilme becerilerini içermektedir (Ridley vd., 2001).

Amerikan Psikoloji Derneği (2017) tarafından çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri, ruh sağlığı hizmetleri alanında etik uygulamaların temel bir parçası ve önemli bir unsuru olarak ifade edilmiş; hizmet sunan profesyonellerin kendi kültürel kimliklerinin güç, ayrıcalık ve baskı etkenleri ile nasıl kesiştiğine dikkat etmeleri istenmiştir. Genel olarak terapötik sürecin kültüre duyarlı bir şekilde yürütülmesine dikkat çekilmiştir.

1.1.2. Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri

Psikolojik danışma alanında çokkültürlü yeterliklerin gelişimi gerek gerçekleştirilen deneysel araştırmalar gerekse Avrupa merkezli terapi ekollerinin toplum içerisinde yer alan farklı grupların gereksinimlerini karşılama noktasında yetersiz olmasından kaynaklı etik endişeler sonucu ortaya çıkmıştır (Ridley, 2005; Sue ve vd., 1982). Ruh sağlığı hizmetleri alanında 20. yüzyılın sonları itibari ile kültürel kimlik, sosyal sistemler ve tarihsel eşitsizlik gibi olguların ruh sağlığı açısından danışanları önemli ölçüde etkilediği fark edilmeye başlamıştır (Arredondo ve vd., 1996; Pedersen, 2001). Bu farkındalık ile ruh sağlığı hizmetlerinde profesyonellerin kültürel açıdan yetkin bir danışman olmanın ne anlama geldiğini tanımlamaya ilişkin resmi çabaların temeli olarak görülmüştür. Bu bağlamda gerçekleştirilen öncül araştırmalarda terapi sürecinde geliştirilebilecek, izlenebilecek ve etik olarak değerlendirilebilecek yeterlikler ve beceriler geliştirmeye yönelik kültürel farkındalığın ötesine geçme gerekliliğine dikkat çekilmiştir (Sue vd, 1992; Pope-Davis ve Coleman, 1997). İlerleyen süreçlerde ise çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri, çeşitli disiplinlerdeki akredistasyon standartları (Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs-CACREP, APA vb.), etik ilkeleri ve mesleki gelişim programlarının temel unsuru haline gelmiştir.

Çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerini kavramsallaştırılmasına ilişkin birçok model önerilmiştir (Hays, 1996). Bu modeller arasında çokkültürlü psikolojik danışmanlıkta yaygın olarak kullanılan ve alanda çerçeve niteliği taşıyan “Çokkültürlü Yetkinliğin Üçlü Modeli”, Sue, Arredondo ve McDavis (1992) tarafından geliştirilmiştir. Bu model, çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerini üç temel boyutta; farkındalık, bilgi ve beceriler olarak ele almaktadır. İlgili boyutlar birbirleriyle yakından ilişkili olup psikolojik danışmanların farklı kültürel özelliklere ve geçmişe sahip danışanlarla daha etkili çalışmalarına olanak tanımaktadır. Farkındalık boyutunda danışmanların kendi kültürel kimlik özelliklerini ve önyargılarını fark etmesi gerekliliği ile farklı kültürel geçmişe sahip olan danışanlarının olaylara bakış açısını ve ilişkilerinin nasıl etkilendiğini düşünmesi beklenmektedir (Collins ve Arthur, 2010). Bilgi boyutunda ise inançlar, değerler, gelenekler ve iletişim tarzları gibi farklı kültürel özelliklere yönelik bilgi edinme ifade edilmekle birlikte tarihsel ve toplumsal sorunlar ile ayrımcılık gibi olguların danışanlar üzerinde nasıl bir etki yaratabileceğini anlamak da söz konusudur (Sue ve Sue, 2016). Beceri boyutunda da psikolojik danışmanın farklı kültürel geçmiş ve özelliklere sahip danışanlarla çalışırken terapötik süreçte uygun iletişim yöntemlerini ve psikoterapi tekniklerini kullanma becerisine vurgu yapılmaktadır (Hays, 2016).

Çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerine ilişkin bir diğer model Crenshaw (1989) tarafından ortaya konulan “Kesişimsellik Modeli”dir. Bu model farklı kültürel özelliklerin (ırk, cinsiyet, vb.) danışan deneyimlerini şekillendirme noktasında nasıl etkileşime girdiğine; farklı kültürel özelliklerin ayrı ayrı ele alınmasından ziyade kesiştiği noktaların değerlendirilmesi gerekliliğine; belirtilen özelliklerin birbirine bağlı olduğu ve ayrımcılık biçimlerine nasıl yol açtığına yönelik eleştirel bir bakış açısı sunmaktadır. Ayrıca model çokkültürlü psikolojik danışma sürecinde psikolojik danışmanların danışanları tek bir kimlik merceğinde değil de örtüşen diğer kültürel özelliklerle değerlendirme yapmasına olanak tanımaktadır. Genel olarak kesişimsellik modeli, çokkültürlü psikolojik danışma bağlamında psikolojik danışmanları daha geniş kültürel özellikler doğrultusunda değerlendirmeye teşvik etmektedir (Bowleg, 2017; Goff ve Kahn, 2013).

Kültürel tevazu (alçakgönüllülük) yaklaşımı ise Tervalon ve Murray-García (1998) tarafından çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerine yönelik statik görüşlere alternatif olarak ortaya konulmuştur. Model, psikolojik danışmanları kültürel bağlamda yetkin profesyoneller şeklinde konumlandırma yerine hayat boyu öğrenmeye ve öz eleştiriye benimsemeye teşvik etmektedir. Kültürel tevazu yaklaşımında üç temel ilke söz konusudur. Bu temel ilkeler (Mosher vd, 2017):

- Psikolojik danışmanların kendi kültürel özellikleri ve önyargıları konusunda hayat boyu öz değerlendirmeyi ve öz eleştiriye benimsemesi,
- Psikoterapi sürecinde güç dengesizliklerini fark edebilme ve bunları ortadan kaldırma taahhüdünde bulunması,
- Psikolojik danışmanlar ile çeşitli toplulukların ortaklık geliştirmesi ve kültürel deneyimlerin psikoterapi sürecinde olmazsa olmaz olarak benimsenmesi olarak sıralanmıştır.

Bir diğer model olan sosyal adalet savunuculuğu eleştirel çokkültürlülük teorisine dayanmakta; psikolojik danışma sürecini sadece terapötik ilişki bağlamında değil aynı zamanda sosyopolitik bir müdahale olarak değerlendirmektedir (Toporek vd., 2006). Sosyal adalet savunuculuğu psikolojik danışmanların psikoterapi sürecinde danışanın ruh sağlığına etki eden ırkçılık, ayrımcılık ve ötekileştirme gibi geniş yapısal engelleri ele alma gerekliliğine dikkat çekerken aynı zamanda toplumsal eşitsizlik farkındalığı gibi çeşitli reformist eylemleri de kapsamaktadır. Bu yaklaşım eleştirel bilinç, danışman güçlendirme ve sistemik savunuculuk şeklinde üç temel boyuttan oluşmaktadır. Bu bağlamda etik ilkelerle uyumlu ve baskı karşıtı psikolojik danışmanlık sürecini desteklemektedir. Ayrıca toplumsal düzeydeki yapısal, kurumsal ve sistematik eşitsizliklere atıfların olduğu bu yaklaşım kesişimsellik ve kültürel tevazu gibi modelleri de tamamlayıcı özelliktedir (Ratts vd., 2004; Ratts, 2011).

1.2. Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın amacı; alan yazında tarihsel süreç içerisinde çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin bilimsel çalışmalara nasıl yansıdığı, bu yeterliklerde meydana gelen değişikliklerin ortaya koymaktır. Bu amaç ile;

- a) Çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerine ilişkin alan yazındaki genel eğilim nedir?
- b) Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri hangi çok boyutlu yapılar üzerinden şekillenmektedir?
- c) Tarihsel süreç içerisinde çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin kapsamı ve bileşenleri nasıl değişmiştir?

1.3. Araştırmanın önemi

Gerçekleştirilen bu araştırma çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin kavramsal ve yapısal gelişimini inceleyerek, alan yazında bu yapıların nasıl temsil edildiği, tartışıldığı ve yeniden tanımlandığına ilişkin sistematik bir analiz sunmaktadır. Etik ve etkili psikoterapi süreci için çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin daha önemli hal alması, bu yeterliklerin zaman içerisinde değişimleri ve çok boyutlu yapısının anlaşılması araştırmacılar ve uygulayıcılar açısından oldukça önemlidir (Sue vd., 1992; Arredondo vd., 1996). Bu araştırmada çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerine ilişkin temel gelişmeler ve akademik eğilimleri belirlenmesine ilişkin elde edilen bulgular ile psikolojik danışma alanında gerçekleştirilecek deneysel çalışmalara, tasarlanacak eğitim programlarına, kültüre duyarlı müdahalelerin geliştirilmesine katkı sağlanması beklenmektedir. Bu bağlamda da araştırma sistematik bir temel sağlama potansiyeline sahip olması bakımından önem arz etmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın modeli

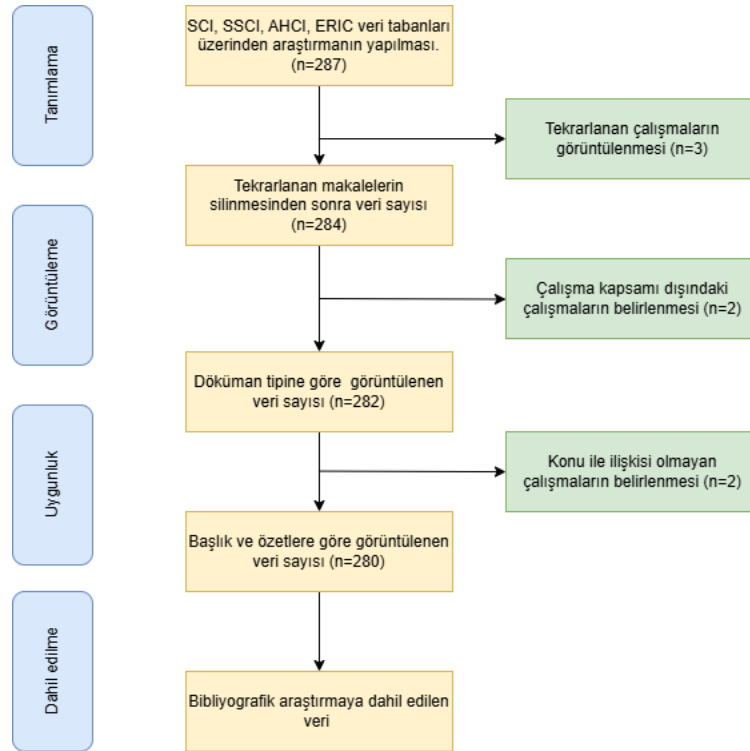
Bu araştırma, bibliyometrik analiz yöntemlerinden biri olan bibliyografik haritalama (bilim haritalama) tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bibliyografik haritalama, bilimsel alan yazındaki yayınları nicel

veri analiz yöntemleri ile inceleyerek akademik disiplinlerin yapısını ve evrimini sistematik biçimde ortaya koymayı amaçlayan temel bir bibliyometrik araştırma metodolojisidir (Arslan, 2022; Cobo vd., 2011; Morris ve Van Der Veer Martens, 2008; Pritchard, 1969). Söz konusu yöntem, akademik veri tabanlarından elde edilen bibliyografik kayıtlar aracılığıyla; araştırmacılar, disiplinler, kurumsal yapılar ve ulusal düzeyler arasındaki akademik iş birliklerinin yanı sıra kavramsal ilişkiler ve atıf ağları gibi bilimsel etkileşim modellerinin görselleştirilmesine ve analizine olanak tanımaktadır (Arslan, 2022).

2.2. Veri toplama süreci

Bu çalışmada verilerin sistematik bir şekilde toplanması sürecinde, "Sistematik Derlemeler ve Meta-Analizler için Tercih Edilen Raporlama Ögeleri (PRISMA)" kılavuz ilkeleri esas alınmıştır (Page vd., 2021). Söz konusu kılavuz, uygun akademik veri tabanlarının belirlenmesi, etkili alan yazın tarama stratejilerinin geliştirilmesi ve çalışmaya dâhil edilecek yayınların seçim kriterlerinin oluşturulması konularında metodolojik bir çerçeve sunmaktadır. PRISMA protokolünün temel alınmasıyla, araştırma sürecinin bilimsel geçerlilik, nesnellik ve metodolojik tutarlılık açısından uluslararası kabul görmüş standartlara uygun şekilde yürütülmesi ve çalışmanın sonuçlarının yeniden üretilebilir nitelikte olması hedeflenmiştir (Jing vd., 2024).

Bu çalışmada kullanılan veriler, Web of Science (WOS) veri tabanından derlenmiştir. WOS'un seçilmesindeki temel gerekçe, yayınların disiplin kategorizasyonuna olanak tanıyan sistematik yapısıdır. Ayrıca, bu veri tabanının SCI, SSCI, AHCI ve ESCI gibi küresel ölçekte prestijli endeksleri kapsamı ve sosyal bilimler alanındaki geniş dergi yelpazesine erişim sağlaması da tercih sebebi olmuştur (Ding ve Yang, 2022). Araştırmanın temel amacı, çokkültürlü psikolojik danışmanlık kavramsal çerçevesini ve yeterliklerini ortaya koymaktır. Ancak alan yazın taraması sonucunda çokkültürlü psikolojik danışmanlık ile ilişkili olduğu tespit edilen çeşitli terminolojik farklılıklar dikkat çekmektedir. Veri seçim sürecinin şeffaflığını ve yöntemsel özeni sağlamak adına, PRISMA protokolüne uygun olarak tasarlanan tarama ve eleme kriterleri, Şekil 1'de görselleştirilmiştir.

Şekil 1. Verilerin Elde Edilme Süreci (Jing vd., 2024)

Veri toplama işlemi 09 Temmuz 2025 tarihinde gerçekleştirilmiştir. WOS veri tabanında "konu" başlığı altında "multicultural counselor competencies" OR "multicultural counseling competencies" arama

kriterleri uygulanarak, başlık, özet, yazar anahtar kelimeleri ve indeks terimlerini kapsayan bir tarama yapılmış ve ilk aşamada 287 çalışmaya ulaşılmıştır. Veri temizleme sürecinde öncelikle 3 adet yinelenen yayın tespit edilerek veri setinden çıkarılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda, çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin tarihsel gelişimini bütüncül bir şekilde inceleyebilmek için zaman kısıtlaması getirilmemiştir. Veri setinin rafine edilmesi aşamasında "Web of Science Categories" filtresi uygulanmış ve konu kapsamıyla uyumsuz olduğu değerlendirilen "politic sciences" ve "robotic" kategorilerindeki iki (2) çalışma daha elenmiştir. Metodolojik titizliği artırmak amacıyla OpenRefine yazılımı kullanılarak yapılan ek incelemeler sonucunda, başlık ve özet içerikleri incelenerek konu alanı dışında kaldığı belirlenen iki (2) ek çalışma daha veri setinden çıkarılmıştır. Nihai veri seti, arama terimlerini başlık, özet veya anahtar sözcükleri de içeren 280 akademik yayından oluşmuştur. Söz konusu yayınlara ilişkin bibliyografik veriler, "tam kayıt ve alıntılanan referanslar" seçeneğiyle veri tabanından eksiksiz olarak dışa aktarılmıştır.

2.3. Verilerin analizi

Veri analizi sürecinde hibrit bir yaklaşım benimsenerek VOSviewer 1.6.9 ve biblioshiny yazılımları kullanılmıştır. Verilere ilişkin genel bakış elde etmek amacı ile biblioshiny programı, bibliyometrik haritalama sürecinde ise VOSviewer 1.6.9 programı kullanılmıştır.

Veri analizi, bibliyometrik araştırmalarda yaygın kabul gören VOSviewer 1.6.9 yazılımı (Van Eck ve Waltman, 2010) kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Söz konusu yazılım, bibliyografik haritalama çalışmalarında uzmanlaşmış ve bilimsel veri setlerindeki karmaşık ilişki ağlarını görselleştirme kapasitesiyle dikkat çeken bir analiz aracıdır. Yazılımın işlevselliği üç temel boyutta ele alınabilir: (1) bibliyografik verilerdeki kavramsal ilişkileri ağ haritaları şeklinde görsel temsil yeteneği, (2) her bir kavramsal düğüm için oluşum sıklığı, bağlantı merkezliği ve kronolojik dağılım gibi nicel göstergeleri detaylı tablolar halinde sunabilmesi, (3) bilimsel alanların yapısal dinamiklerini çok boyutlu olarak yorumlamaya olanak tanıyan veri çıktıları üretmesi. Bu araştırmada, hem VOSviewer'ın ürettiği tematik haritaların görsel analizinden hem de yazılımın oluşturduğu istatistiksel çıktıların nicel değerlendirmesinden bütünlük bir şekilde yararlanılmıştır. Bu yaklaşım, çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri alan yazının epistemolojik yapısının kapsamlı bir şekilde ortaya konulmasını sağlamıştır.

Bu araştırmada, bilimsel alan yazındaki kavramsal yapıları ortaya koymak amacıyla eş oluşum analizleri gerçekleştirilmiştir. Eş oluşum analizi; anahtar kelimeler, başlıklar ve özetler gibi metinsel verilerdeki terimlerin birlikte görülme örüntülerini, sıklık dağılımlarını, kavramlar arası ilişkileri ve bu ilişkilerin zaman içindeki evrimini sistematik olarak inceleyen bir bibliyometrik yöntemdir (Callon, vd., 1983; Van Eck ve Waltman, 2010). Analiz sürecinde, anahtar kelimelerin harita üzerindeki ağırlıklandırması için tam sayım (full counting) yöntemi benimsenmiştir. Bu yöntemle göre, ortak yazarlı bir yayındaki her bir yazar eşit ağırlıkta kabul edilmekte ve yayının toplam ağırlığı yazar sayısına eşit olarak hesaplanmaktadır (Perianes-Rodriguez vd., 2016). Tam sayım metodolojisinde, analize dâhil edilen tüm kavramlar (bu çalışma bağlamında tüm anahtar kelimeler) eşit değerle kabul edilmekte ve her birine 1 puan değeri atanmaktadır (Van Eck ve Waltman, 2010) Bu yaklaşım, kavramsal ağların oluşturulmasında nesnel ve standart bir ölçüt sağlamaktadır.

Bibliyometrik haritalama çalışmalarında kesme eşiklerinin belirlenmesi metodolojik açıdan kritik öneme sahiptir. Uygun eşik değerlerinin seçilmemesi durumunda, oluşturulan haritalar aşırı karmaşık hale gelebilmekte ve temel kavramsal yapıların yorumlanmasını güçleştirmektedir. Bu araştırmada, analitik netliği korurken maksimum kavramsal kapsamı sağlamak amacıyla farklı eşik değerleri test edilmiş ve en uygun görselleştirmeyi sağlayan parametreler belirlenmiştir. Kesme eşiği olarak anahtar kelimelerin minimum 5 tekrarlanma frekansı kriteri benimsenmiştir. Bu yaklaşım, hem önemli kavramların haritalarda temsil edilmesini hem de aşırı karmaşıklığın önlenmesini sağlamıştır. Seçilen eşik değerleri ve nihai analize dâhil edilen kavram sayıları aşağıda Tablo 1'de sunulmuştur. Bu metodolojik tercih, alan yazındaki tematik yapıların dengeli bir şekilde temsil edilmesine olanak tanımıştır.

Tablo 1.

Analizler ve Tanılayıcı Özellikleri

Analiz	Veri Tipi	Sayma Metodu	Analiz Birimi	Madde Sayısı	Eşik Değer	Seçilen Anahtar Kelimeler
Eş- Oluşum	Bibliyografik Veri	Tam Sayım	Anahtar Kelimeler	1020	Bir Anahtar Kelimenin Minimum Tekrar Sayısı = 5	92

Araştırmada, minimum beş farklı yayında geçen anahtar kelimeler haritalama analizine dâhil edilerek toplam 92 kavramsal öge belirlenmiştir. Seçilen kavramların temsil gücü analitik olarak kanıtlanmış olup, bu kavramların toplam bağlantı ağırlığı tüm veri setinin %65.25'ini oluşturmaktadır. Bu yüksek temsil oranı, oluşturulan haritaların geçerliğini ve veri kümesinin gerçek yapısını yansıtmaya kapasitesini güçlü şekilde desteklemektedir.

Kavramsal analiz süreci iki metodolojik aşamada gerçekleştirilmiştir:

1. Kronolojik Analiz: VOSviewer'ın "Katman Görselleştirme (Overlay Visualization)" özelliği kullanılarak kavramların yıllara göre dağılımı incelenmiş ve analiz sonucunda ortalama yayın yılı eşiği 2017 olarak saptanmıştır. Bu yaklaşım, alandaki güncel eğilimlerin belirlenmesine olanak tanımıştır.
2. Bağlantı Gücü Analizi: Kavramsal ağlarda toplam bağlantı gücü 10 ve üzeri olan ögeler anlamlı kabul edilmiş ve bu kriter doğrultusunda belirlenen kavramlar tümevarımsal içerik analizi ile sistematik olarak sınıflandırılmıştır. Bu süreçte, kavramların atıf yapılan araştırma bileşenleriyle olan ilişkileri detaylı şekilde incelenmiştir.

Bu çift aşamalı analitik yaklaşım, çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri alan yazınındaki kavramsal yapıların hem tarihsel evrimini hem de güncel ilişkisel dinamiklerini kapsamlı şekilde ortaya koymayı mümkün kılmıştır.

2.4. Araştırmanın etik izni

Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Çalışmanın planlama, veri toplama, analiz, raporlama ve yazım aşamalarının tümünde Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi'nde belirtilen dürüstlük ve tarafsızlık ilkelerine titizlikle ve eksiksiz bir şekilde uyulmuştur. Bu doğrultuda, elde edilen verilerin özgün biçimleri korunarak hiçbir veri üzerinde manipülasyona gidilmemiş ve çalışmada kullanılan tüm kaynaklara yönelik atıflar yapılarak bilimsel etik ihlallerinin önüne geçilmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde WOS veri tabanından elde edilen ve biblioshiny yazılımı kullanılarak analiz edilen veriler, tablolar, görseller ve haritalar aracılığı ile sunulmuştur.

3.1. Çokkültürlü psikolojik danışma yeterliliklerine ilişkin alan yazındaki genel eğilim nedir?

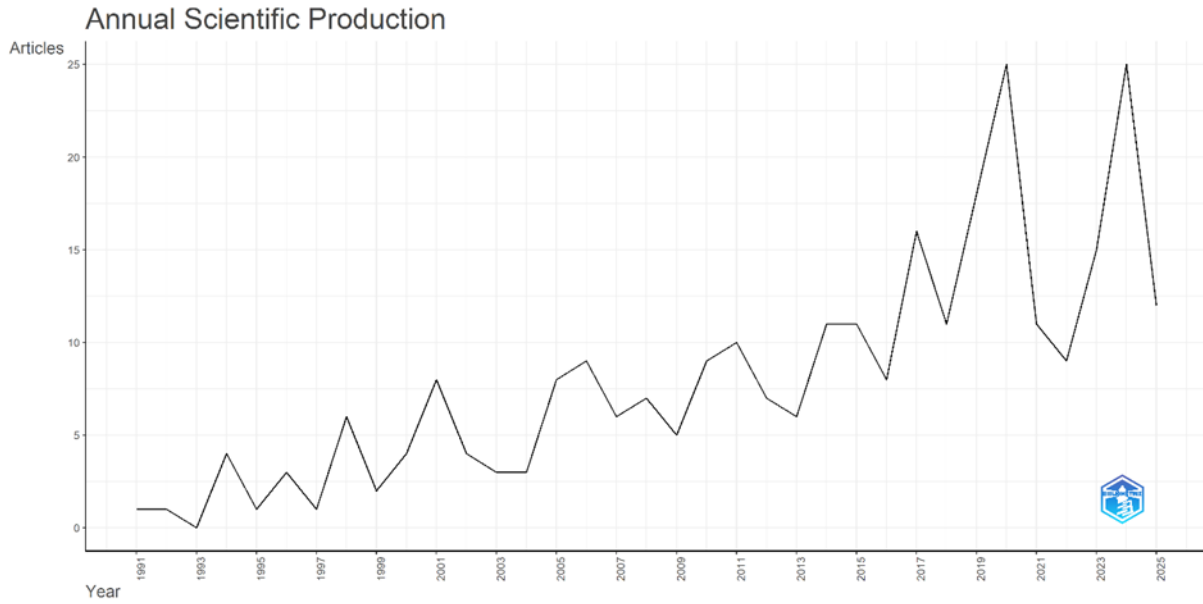
Aşağıda verilen Şekil 2'de WOS üzerinden elde edilen ve çokkültürlü psikolojik danışma yeterliliklerine ilişkin akademik çalışmalara dair bibliyometrik verileri sunmaktadır. 1991-2025 yıllarını kapsayan çalışmalarda toplam 280 doküman taranmış olup, bu dokümanlar 761 yazar tarafından üretilmiştir. Belirtilen anahtar kelimeler 652 kez kullanılmış ve dokümanlarda 8890 atıf yapılmıştır. Doküman başına düşen ortalama atıf sayısı 25.89'dur. Çalışmaların %6.07'si uluslararası ortak yazarlık içermekte olup, doküman başına düşen ortalama yazar sayısı 3.05'tir. Tek yazarlı doküman sayısı 55 olarak belirtilmiştir. Dokümanların ortalama yaşı 10.7 yıl olup, yıllık büyüme oranı %7.58'dir.

Şekil 2. Toplanan Belgelere İlişkin Birincil Bilgiler

Şekil 2’den elde edilen bilgiler genel olarak çokkültürlü psikolojik danışma alanında 1991-2025 yılları arasında önemli bir akademik birikim olduğunu göstermektedir. Doküman başına yüksek atıf sayısı (25.89) ve uluslararası iş birliği oranı (%6.07), alanın dinamik ve etkili bir şekilde geliştiğine işaret etmektedir. Bununla birlikte, tek yazarlı çalışmaların nispeten az olması (55) ve doküman başına ortalama 3.05 yazar düşmesi, araştırmaların çoğunlukla ekip çalışmasıyla yürütüldüğünü ortaya koymaktadır. Yıllık %7.58’lik büyüme oranı ise alana olan ilginin giderek arttığını desteklemektedir.

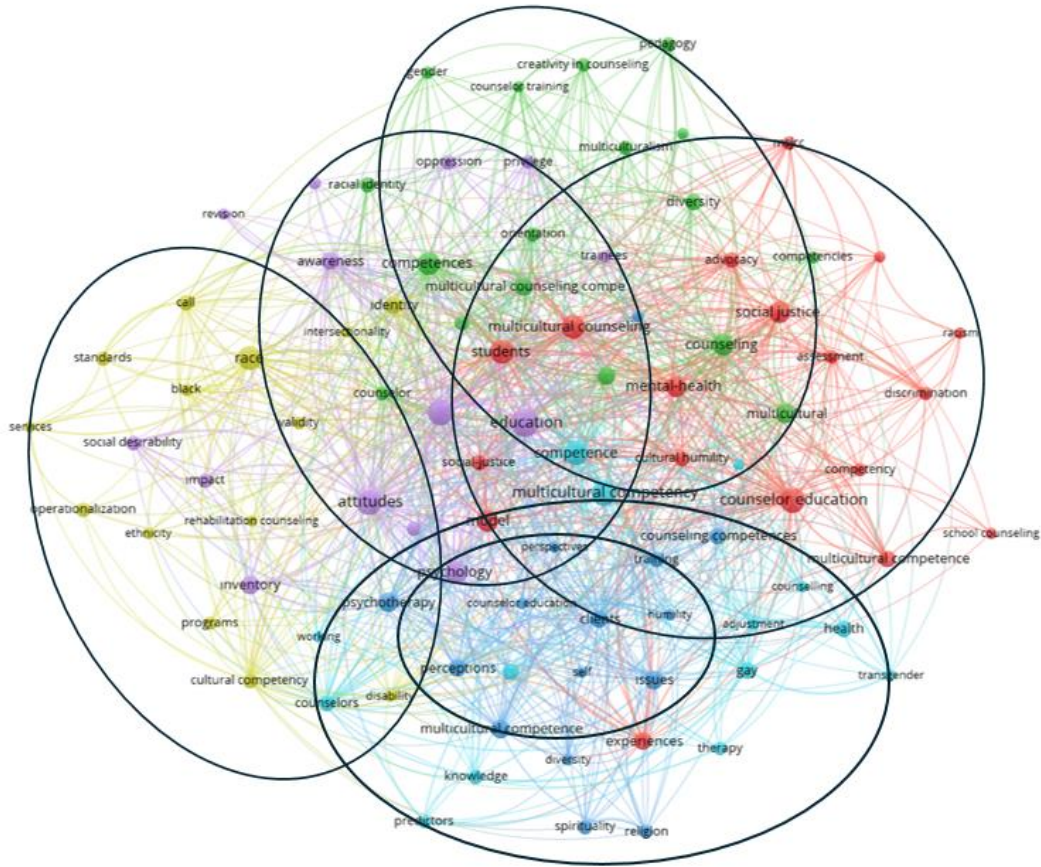
Araştırmada WOS üzerinden elde edilen çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerine ilişkin bilimsel yayınların yıllara göre dağılımları incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar Şekil 3’te sunulmuştur.

Şekil 3. Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterliklerine İlişkin Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Yukarıda verilen Şekil 3 incelendiğinde, 1991-2025 yılları arasında yayınlanan bilimsel çalışmaların yıllara göre dağılımını içerdiği görülmektedir. Veriler, alandaki akademik ilginin zaman içindeki gelişimini yansıtmakta, özellikle 2016 sonrasında yayın sayısında belirgin bir artış olduğunu göstermektedir. Bu eğilim, çokkültürlü psikolojik danışma alanının giderek daha fazla araştırma odağı haline geldiğini ve son yıllarda bu konuda yapılan çalışmaların ivme kazandığını düşündürmektedir.

Analiz sonucunda araştırmacılar tarafından en çok kullanılan 100 anahtar kelimelere ilişkin kelime bulutu oluşturulmuştur. Aşağıda Şekil 4.’te sunulan kelime bulutu anahtar kelimelerin sıklığına göre değişen boyuta göre en yaygın kelimeleri göstermektedir.

Şekil 5. Anahtar Kavramlara İlişkin Eş Oluşum Haritası

Eş oluşum haritası, 1990'lı yıllardan itibaren çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri alanında gerçekleştirilen akademik çalışmaların anahtar kelimelerinden yola çıkarak kavramsal bir çerçeve sunmaktadır. Genel olarak harita incelendiğinde anahtar kelimelerin altı (6) farklı alanda kümelandıkları göze çarpmaktadır. Harita, kültürel duyarlılık, sosyal adalet, etik ilkeler ve çokkültürlü beceriler gibi temel yeterlik alanlarını görselleştirerek, bu disiplinin tarihsel gelişimini ve kavramsal evrimini yansıtmaktadır. Analizler, erken dönem çalışmaların kültürel farkındalık üzerinde yoğunlaştığını, zamanla vurgunun sosyal adalet, savunuculuk ve sistemik eşitsizlikler gibi dinamik boyutlara kaydığını göstermektedir. Kavramlar arasındaki ilişkisel ağ, danışman eğitiminde bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi gerekliliğine işaret etmektedir.

Eş-oluş haritasında en sık karşılaşılan kavramlar ve bunların oluşumları ise aşağıda Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2.

En Çok Kullanılan Anahtar Sözcükler (Top 35)

Anahtar Sözcükler	n
Çokkültürlü Yeterlilik	71
Çokkültürlü Danışmanlık	52
Çokkültürlü Danışmanlık Yeterlilikleri	44
Eğitim	30
Kültürel Yeterlilik	26
Tutumlar	25
Danışman Eğitimi	24
İrk	23
Öğrenciler	23
Psikoloji	20
Sosyal Adalet	19
Model	18
Ruh Sağlığı	17
Psikoterapi	16
Çokkültürlülük	15
Envanter	14
Konular	14
Danışanlar	13
Kimlik	13
Farkındalık	12
Kültür	12
Deneyimler	12
Algılar	12
Çeşitlilik	11
Etik	11
Eşcinsel	11
Sağlık	11
Savunuculuk	10
Çağrı	10
İrsal Kimlik	10
Sosyal Adalet	10
Eğitim	10
Kültürel Yeterlilik	9
Kültürel Alçakgönüllülük	9
Çokkültürlü Yeterlilikler	9

Not: Tablo oluşturulurken aynı anlama gelen ancak farklı / hatalı yazılan (information / information) anahtar kelimeler birleştirilmiştir.

Tablo 2’den elde edilen bulgular ve anahtar kavramlara ilişkin eş oluşum haritası ışığında altı farklı temanın oluşturulabileceği düşünülmüştür.

a) Temel Yeterlilikler ve Danışmanlık Becerileri

Çokkültürlü psikolojik danışmanlık alanında yapılan araştırmaların odak noktasını, "Çokkültürlü Yeterlilik" (n=71) kavramı oluşturmaktadır. Bu yeterlilikler, danışmanların farklı kültürel geçmişlere sahip bireylerle çalışırken ihtiyaç duydukları bilgi, beceri ve tutumları kapsamaktadır. "Çokkültürlü Danışmanlık" (n=52) ve "Çokkültürlü Danışmanlık Yeterlilikleri" (n=44) kavramları, bu alanda standartlaşmış bir yetkinlik çerçevesinin geliştirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Özellikle "Kültürel Yeterlilik" (n=26) kavramı, danışmanların kültürel farklılıkları anlama ve saygı gösterme kapasitelerini

ifade ederken, "Psikoterapi" (n=16) ile ilişkilendirilen çalışmalar, geleneksel terapötik yaklaşımların kültürel olarak nasıl uyarlanabileceğini incelemektedir. Bu temadaki araştırmalar, çokkültürlü ortamlarda etkili danışmanlık hizmeti sunabilmek için hem teorik bilgi hem de pratik becerilerin bütünleştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

b) Eğitim ve Mesleki Gelişim

"Eğitim" (n=30) ve "Danışman Eğitimi" (n=24) kavramları, çokkültürlü yeterliliklerin kazandırılmasında formal eğitim süreçlerinin kritik önemine işaret etmektedir. Bu tema kapsamında yapılan çalışmalar, psikolojik danışmanlık eğitim programlarında kültürel farkındalık bileşenlerinin nasıl yer alması gerektiğini tartışmaktadır. "Öğrenciler" (n=23) ile ilgili araştırmalar, danışman adaylarının çokkültürlü yeterliliklerinin gelişim sürecini incelemekte, "Model" (n=18) kavramı ise bu yeterliliklerin kazandırılması için geliştirilen eğitim modellerini ifade etmektedir. Özellikle lisansüstü düzeyde, sınıf içi öğrenme deneyimleri ile saha uygulamalarının entegrasyonunun önemi vurgulanmakta, süpervizyon süreçlerinin bu becerilerin kazanılmasındaki rolüne dikkat çekilmektedir.

c) Sosyal Adalet ve Savunuculuk

"Sosyal Adalet" (n=19) kavramı, çokkültürlü danışmanlık alanında giderek daha fazla önem kazanan bir perspektifi yansıtmaktadır. Bu tema altındaki çalışmalar, psikolojik danışmanların yalnızca bireysel düzeyde değil, toplumsal düzeyde de değişim ajanı olarak hareket etmesi gerektiğini savunmaktadır. "İrk" (n=23) ve "İrksal Kimlik" (n=10) gibi kavramlar, özellikle ırksal eşitsizlikler ve ayrımcılık deneyimlerinin ruh sağlığı üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalarda öne çıkmaktadır. "Savunuculuk" (n=10) kavramı ise danışmanların, marjinalize edilmiş grupların haklarını savunma ve sistemik engelleri aşmaya yönelik çabalarını ifade etmektedir. Bu alandaki araştırmalar, sosyal adalet odaklı danışmanlık yaklaşımlarının hem bireysel hem de toplumsal düzeyde dönüştürücü bir güce sahip olduğunu göstermektedir.

d) Kültürel Farkındalık ve Kimlik Dinamikleri

"Kültür" (n=12) ve "Kimlik" (n=13) kavramları, danışma sürecindeki kültürel dinamikleri anlamada temel bileşenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tema altında yapılan çalışmalar, danışan ve danışman arasındaki kültürel benzerlik ve farklılıkların terapötik ilişkiyi nasıl etkilediğini incelemektedir. "Farkındalık" (n=12) kavramı, danışmanların kendi kültürel önyargılarını ve ayrıcalıklarını fark etmelerinin önemini vurgularken, "Kültürel Alçakgönüllülük" (n=9) yaklaşımı, danışmanların kültürel uzmanlık iddiasında bulunmak yerine, danışanların kültürel bağlamlarını öğrenmeye ve anlamaya açık olmaları gerektiğini savunmaktadır. "Deneyimler" (n=12) ile ilgili çalışmalar ise danışanların kültürel geçmişlerinin onların yaşam deneyimlerini nasıl şekillendirdiğini ve danışan ile danışmanın sahip olduğu farklı kültürel özelliklerin terapötik süreci nasıl etkilediğini anlamaya odaklanmaktadır.

e) Ölçme ve Değerlendirme Araçları

"Envanter" (n=14) kavramı, çokkültürlü danışmanlık yeterliliklerini ölçmeye yönelik geliştirilen psikometrik araçları ifade etmektedir. Bu tema altındaki çalışmalar, danışmanların çokkültürlü yeterlilik düzeylerini değerlendirmek için geçerli ve güvenilir ölçme araçlarının geliştirilmesine odaklanmaktadır. "Tutumlar" (n=25) ile ilgili araştırmalar, danışman adaylarının ve uygulayıcıların çokkültürlülüğe yönelik tutumlarını incelemekte, bu tutumların danışma sürecine nasıl yansıdığını araştırmaktadır. "Model" (n=18) kavramı, çokkültürlü yeterliliklerin farklı boyutlarını açıklamaya çalışan teorik çerçeveleri ifade ederken, "Çağrı" (n=10) gibi kavramlar alandaki ihtiyaçları ve gelecekteki araştırma yönelimlerini yansıtmaktadır.

f) Etik ve Ruh Sağlığı Uygulamaları

"Etik" (n=11) kavramı, çokkültürlü danışmanlık bağlamında karşılaşılan etik ikilemlere işaret etmektedir. Bu tema altındaki çalışmalar, kültürel farklılıkların danışma sürecinde ortaya çıkardığı etik sorunları ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini tartışmaktadır. "Ruh Sağlığı" (n=17) ve "Sağlık" (n=11) kavramları,

farklı kültürel grupların ruh sağlığı hizmetlerine erişimindeki eşitsizlikleri ve kültüre duyarlı müdahale stratejilerini inceleyen çalışmalarda öne çıkmaktadır. "Danışanlar" (n=13) ile ilgili araştırmalar, farklı kültürel geçmişlere sahip danışanların danışma sürecindeki deneyimlerini ve ihtiyaçlarını anlamaya odaklanırken, "Konular" (n=14) kavramı bu alanda çalışılan güncel konuları ve tartışma alanlarını yansıtmaktadır.

Bu altı tema, çokkültürlü psikolojik danışma yeterlilikleri alanındaki araştırma eğilimlerini kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır. Gelecekteki çalışmaların, küreselleşmenin artan etkisiyle birlikte kültürler arası danışmanlık yaklaşımlarına, dijital danışmanlık platformlarında kültürel yeterliliklerin nasıl sağlanacağına ve kesişimsellik perspektifinin danışmanlık uygulamalarına nasıl entegre edileceğine odaklanması beklenmektedir. Ayrıca, kültürel yeterliliklerin ölçümüne yönelik daha gelişmiş araçların oluşturulması ve bu yeterliliklerin danışmanlık sonuçları üzerindeki etkisinin deneysel olarak incelenmesi alanın gelecekteki önemli araştırma yönelimleri arasında yer almaktadır.

Bibliyometrik analiz sonucunda ortaya çıkan kavramlar 6 farklı tema olarak ele alınabileceği görülmüştür. Analiz sonucunda ortaya çıkan bu farklı temalardaki kavramlar incelenmiş ve bu kavramların hangi temalar altında olduğuna bakılmıştır. Elde edilen anahtar kelimelerden hareketle oluşturulan temalar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.

Analiz Sonucu Ortaya Çıkan Kavramlar

Sosyal Adalet ve Kültürel Duyarlılık Odaklı Okul Danışmanlığı	Savunuculuk, Değerlendirme, Yetkinlik, Danışman Eğitimi, Kültürel Alçakgönüllülük, Ayrımcılık, Deneyimler, Ruh Sağlığı, Model, Çokkültürlü Yetkin, Çokkültürlü Danışmanlık, Irksal Mikro Agresyonlar, Irkçılık, Okul Danışmanlığı, Sosyal Adalet, Sosyal Hak, Öğrenciler
Kültürel Çeşitlilik ve Danışman Eğitimi	Yeterlilikler, Yeterlilikler, Danışmanlık Danışmanı, Danışman Eğitimi, Danışmanlık Yaratıcılık, Kültür Çeşitliliği, Cinsiyet, Çokkültürlü, Çokkültürlü Yetkin, Çokkültürlü Danışmanlık, Çokkültürlülük, Yönelim, Pedagoji, Irksal Kimlik, Travma
Danışan Merkezli Çokkültürlü Psikoterapi	Müşteriler, Danışmanlık Yetkinliği, Danışman Eğitimi, Çeşitlilik, Alçakgönüllülük, Konular, Çokkültürlü Yetkin, Algılar, Perspektifler, Ayrımcılık, Psikoterapi, Din, Benlik, Maneviyat, Eğitim
Kimlik ve Rehabilitasyon Danışmanlığı	Siyah, Çağrı, Kültürel Yeterlilik, Engellilik, Etnik Köken, Kimlik, Kesişim, Operasyonelleştirme, Programlar, Irk, Rehabilitasyon Danışmanlığı, Hizmetler, Standartlar, Geçerlilik
Kültürel Yeterlik Ölçümü ve Eğitimi	Tutumlar, Farkındalık, Kültürel Yeterlilik, Eğitim, Etki, Envanter, Çok Kültürlü Danışmanlık, Çokkültürlü Danışmanlık, Baskı, Ayrımcılık, Psikoloji, Revizyon, Sosyal Arzu Edilebilirlik, Stajyerler
Cinsel Kimlik ve Etik Odaklı Danışmanlık	Ayarlama, Yeterlilik, Danışmanlık, Danışmanlar, Etik, Eşcinsel, Sağlık, Bilgi, Çokkültürlü Yetkili, Öngörücüler, Stres, Terapi, Transseksüel, Çalışma

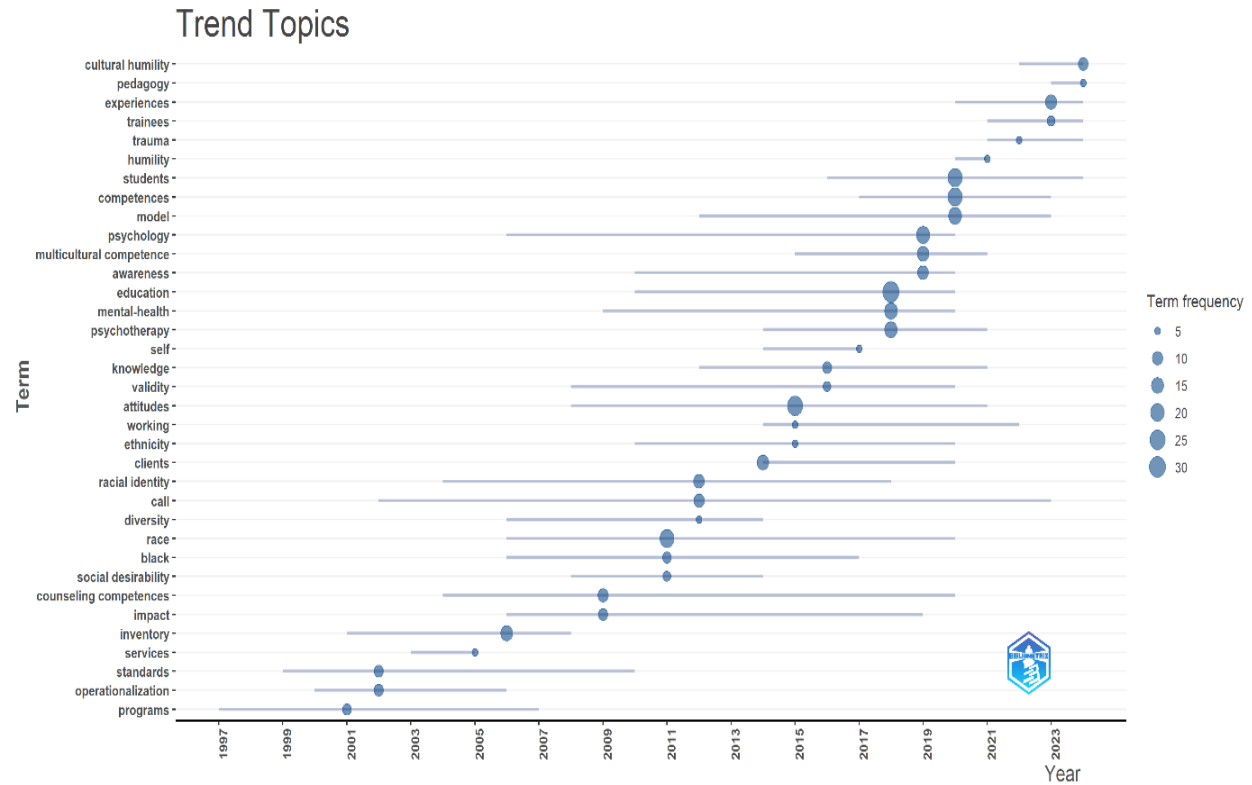
Çokkültürlü psikolojik danışmanlık alanındaki tematik çeşitlilik hem uygulama hem de eğitim boyutlarında kapsamlı bir yeterlilik çerçevesi gerektirmektedir. Sosyal adalet odaklı okul danışmanlığından kültürel çeşitlilik eğitimine, danışan merkezli psikoterapiden kimlik temelli rehabilitasyon yaklaşımlarına kadar geniş bir yelpazede ele alınan bu konular, ortak bir paydada buluşmaktadır: Kültürel duyarlılık, sosyal adalet bilinci ve etik sorumluluk. Özellikle "savunma", "kültürel alçakgönüllülük" ve "kesişimsellik" gibi kavramlar, danışmanların yalnızca terapötik becerilerle sınırlı kalmayıp sistemik eşitsizliklerle mücadele eden bir rol üstlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Diğer yandan, "beceri", "değerlendirme" ve "envanter" terimleri, bu yeterliliklerin ölçülebilir ve eğitimle kazandırılabilir olması gerekliliğine işaret etmektedir.

Temalar arasındaki iç içe geçmişlik dikkat çekicidir; örneğin cinsel kimlik odaklı danışmanlıkta "etik" ve "imtiyaz" kavramları, aynı zamanda sosyal adalet temasıyla da doğrudan bağlantılıdır. Benzer şekilde, rehabilitasyon danışmanlığındaki "engel" ve "ırk" vurgusu, kimliklerin kesişimselliği ilkesini öne çıkarmaktadır. Tüm bu tematik çeşitlilik, çokkültürlü danışmanlık yeterliliklerinin statik bir beceri seti olmadığını, dinamik ve bağlamsal bir şekilde sürekli geliştirilmesi gereken bir uygulama felsefesi olduğunu göstermektedir. Danışman eğitiminde "kursiyer", "pedagoji" ve "danışman eğitimi" vurguları da bu sürekli gelişim ihtiyacını destekler niteliktedir. Sonuç olarak, bu tematik çeşitlilik, çokkültürlü psikolojik danışmanlığın disiplinler arası ve çok boyutlu doğasını yansıtmakta ve alanın gelecekteki yönelimleri için kapsayıcı bir yol haritası sunmaktadır.

3.3. Tarihsel süreç içerisinde çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin kapsamı ve bileşenleri nedir?

Çokkültürlü psikolojik danışman yeterliliklerinin tarihsel süreç içerisindeki kapsam ve bileşenlerini incelemek için öncelikle biblioshiny üzerinden yıllara göre en sık kullanılan (trend topics) anahtar kelimeler incelenmiştir. Elde edilen analiz sonucu Şekil 6'da sunulmuştur.

Şekil 6. Farklı Yıllara İlişkin En Sık Kullanılan Anahtar Kelimeler

Grafikte yıllara göre değişim incelendiğinde, çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerine ilişkin araştırmaların farklı yıllarda farklı alanlara daha fazla odaklanıldığı ve yıllara göre kullanılan anahtar kelimeler bağlamında değişiklikler ve artışlar olduğu görülmektedir. Örneğin 1997-2010 yılları arasında gerçekleşen çalışmaların sayıca daha az olduğu ve bu yıllarda yapılan çalışmalarda odak noktanın "sosyal istenilirlik, standartlar ve programlar" gibi kavramlar olduğu görülmektedir. 2010 yılından itibaren daha çok, çokkültürlülük bağlamında olan değişkenlere yönelik eğilim artmıştır. Örneğin "ırk, çeşitlilik, siyah, ırksal kimlik, iş, etnik yapı gibi anahtar kelimeler 2010-2015 yılları arasındaki çalışmaların odak noktası olmuştur. 2016 yılından sonra ise daha çok bireysel özelliklere ilgi artmış ve tutum, benlik, zihinsel sağlık, farkındalık, psikoterapi" gibi anahtar kelimeler ağırlık kazanmıştır. 2020 ve sonrasında ise

odağında olduğunu ortaya koymakla birlikte çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri alanının çok boyutlu yapısına da işaret etmektedir.

Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri üzerine gerçekleştirilen erken dönem çalışmalarının kültürel farkındalık üzerinde yoğunlaştığını, sonraki çalışmalarda ise sosyal adalet, savunuculuk ve sistemik eşitsizlikler gibi dinamik kavramların ele alındığı görülmektedir. Çokkültürlü Psikolojik Danışma ve Gelişim Derneği (1991) tarafından sunulan belge ile Sue, Arredondo ve McDavis'in (1992) çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ve standartları üzerine yapmış oldukları çalışmada, psikolojik danışmada çokkültürlü bakış açısına sahip olma gerekliliği gerekçeli bir şekilde ortaya koyulmuştur. Bu da kültürel farkındalık noktasında önemli bir adım olarak nitelendirilebilir. Arredondo ve diğerleri (2005), çokkültürlü psikolojik danışma alanına verilen önem ile birlikte 20 yıllık bir süreçte çokkültürlü psikolojik danışma ve bu konudaki yeterlikler üzerine akademik yayınların arttığını vurgulamaktadır. Ayrıca Worthington ve diğerleri (2007) tarafından gerçekleştirilen "Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri: 20 yıllık bir içerik analizi" başlıklı çalışmada da çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri üzerine gerçekleştirilen deneysel araştırmaların son 20 yılda istikrarlı bir şekilde arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda, araştırma bulgularından olan yıllık %7.58'lik büyüme oranı ve çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri alanına olan ilginin giderek arttığı bulgusunu destekler niteliktedir.

Araştırmada çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin hangi çok boyutlu yapılar üzerinden şekillendiği analiz edilmiş ve sonucunda elde edilen eş oluşum haritası boyutları temalaştırılarak sunulmuştur. Gerçekleştirilen bu araştırma ile 1991-2025 yılları arasında araştırmacılar tarafından en çok kullanılan 100 anahtar kelimelere ilişkin tutumlar, eğitim, yeterlik, öğrenciler, psikoterapi, kültürel yeterlik, ruh sağlığı, farkındalık, ırk, kimlik, sosyal adalet ve kültürel alçakgönüllülük kavramları öne çıkmaktadır. Bu bulguyu destekler nitelikte Arredondo ve diğerleri (2005), gerçekleştirdikleri çalışmada yaş, cinsiyet, eğitim, etnik köken, ırk, yeterlikler kavramlarının çokkültürlü psikolojik danışma alanında sıklıkla kullanılan kavramlar ve önemli değişkenler olduğuna dikkat çekmektedir.

Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri üzerine gerçekleştirilen bu araştırmanın eş-oluş haritasında en sık karşılaşılan kavramlar doğrultusunda altı farklı tema oluşturulmuştur. Bunlardan ilki olan Temel Yeterlilikler ve Danışmanlık Becerileri teması ile çokkültürlü ortamlarda etkili danışmanlık hizmeti sunabilmek için hem teorik bilgi hem de pratik becerilerin bütünleştirilmesi gerektiği ortaya konulmuştur. Ayrıca "Eğitim ve Mesleki Gelişim" teması ile de çokkültürlü psikolojik danışma yeterliliklerin kazandırılmasında formal eğitim süreçlerinin önemine dikkat çekilerek sınıf içi öğrenme deneyimlerinin saha uygulamalarına entegrasyonunun önemine ve bu yeterliklerin kazanılmasındaki rolüne dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda çokkültürlü psikolojik danışma alanında "Temel yeterlikler ve danışmanlık becerileri"nin kritik bir tema olarak belirlenmesi geçmişteki kuramsal modeller ve ampirik araştırmalarla güçlü bir şekilde desteklendiği belirtilebilir. Sue ve diğerleri (1992) tarafından ortaya koyulan üç boyutlu çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri modeli, etkili uygulama sunmak için (1) danışmanın kültürel önyargılarının ve dünya görüşünün farkındalığı, (2) danışanın kültürel bağlamına ilişkin bilgi birikimi ve (3) müdahale tekniklerini kültürel bağlama uyarlama becerilerini temel bileşenler olarak vurgulamaktadır. Bu model, çeşitli mesleki kılavuzlarda (Çokkültürlü ve Sosyal Adalet Danışmanlık Yeterlilikleri) gibi meslek standartlarında somutlaştırılmış; yeterlik alanlarını kuramsallıktan (örneğin, danışman öz-farkındalığı gibi) uygulamaya dönük becerilerle (örneğin, kurumsal değişimi savunma gibi) sistematik biçimde ilişkilendirilmiştir. Benzer şekilde Smith ve diğerleri (2011) alan yazındaki meta-analiz çalışmalarının didaktik öğretim ile deneyimsel beceri geliştirme etkinliklerini (rol oynama gibi) bütünleştiren çokkültürlü psikolojik danışma eğitim programlarının danışmanların kültürel duyarlılık düzeylerinde anlamlı artışlar sağladığını ortaya koyduğunu belirtmektedir. Constantine (2002), kültürel olarak uyarlanmış teknikler (örneğin, iletişim tarzlarını kültürel bağlama göre değiştirme gibi) eğitimi alan ve bu teknikleri uygulayan danışanların hem öz yeterlilik algıları üzerine hem de terapötik sürece olumlu katkıları olduğunu vurgulamaktadır.

Araştırma bulgularından olan sosyal adalet ve savunuculuk teması altındaki ırk, ırksal kimlik ve savunuculuk gibi kavramlar, çokkültürlü psikolojik danışma alanında bireysellikten ziyade toplumsal

düzeyde değişime geçişin bir göstergesi olarak belirtilebilir. Bu bağlamda son yıllarda çokkültürlü psikolojik danışma alanında sosyal adalet ve savunuculuk üzerine gerçekleştirilen çalışmalar için Ratts ve diğerleri (2015), alanın bireysel düzeyden makro sistemlere doğru evrildiğini belirtmekle birlikte bu dönüşümün ırk, ırksal kimlik ve savunuculuk gibi kavramlar etrafında şekillendiğine ve dönüşümün öncüleri olarak psikolojik danışmanların önemli bir role sahip olduğuna dikkat çekmektedir. Ayrıca Toporek ve diğerleri (2006) ırksal adalet hareketleri (örneğin Black Lives Matter) ve göçmen hakları savunuculuğu gibi toplumsal hareketlerin çokkültürlü psikolojik danışma alanındaki kuramsal çerçevelerin klinik uygulamalara yansımalarını destekler nitelikte olduğunu ve sosyal adalet odaklı psikolojik danışma uygulamalarının önemli bir çoğunluğunun toplumsal dönüşümü hedefleyen psikolojik danışma sürecine yöneldiğini belirtmektedir.

Kültürel Farkındalık ve Kimlik Dinamikleri teması altında öne çıkan kavramlardan kültür ve kimlik kültürel dinamiklerin temel bileşenleri olarak; farkındalık ve kültürel alçak gönüllük kavramları ise danışanların kültürel bağlamlarını anlamayı ifade ettiği belirtilebilir. Bu bağlamda Sue ve Sue (2016), kültür ve kimlik kavramlarının bireylerin dünya görüşlerini, değerlerini ve davranış kalıplarını şekillendiren temel dinamikler olarak ele alındığını; kültürel farkındalık ve alçak gönüllük kavramlarının ise, danışanların kültürel bağlamlarının anlaşılmasında kritik rol oynadığını belirtmektedir. Hammer vd., (2003), kültürel kimliğin benlik algısı ve sosyal etkileşim üzerine etkisini vurgulamakla birlikte bu faktörün terapötik süreçte dikkate alınması gerekliliğini belirtmektedir. Ayrıca kültürel farkındalık ve alçakgönüllülük kavramlarının psikolojik danışma süreci etik uygulamalarında temel unsurlar olmasından dolayı danışmanların kendi önyargılarının farkında olarak danışanlarının kültürel özelliklerine saygı duyması gerekliliği ifade edilmektedir. (APA, 2017; Hook vd., 2017).

Ölçme ve değerlendirme araçları teması altında çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin değerlendirilmesine yönelik envanter kavramı ile bu yeterliklerin ölçülmesine yönelik geliştirilen ölçme araçları; tutumlar kavramı ile çokkültürlü psikolojik danışma sürecinde tutumların nasıl yansıdığı; model kavramı ile çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin farklı boyutları; çağrı kavramı ile alanın gereksinimleri ve sonraki araştırmaların yönelimi vurgulanmaktadır. Çokkültürlü psikolojik danışmada yeterliklerin değerlendirilmesi, geçerli ve güvenilir ölçme araçlarının kullanımını gerektirmektedir. Envanter kavramı olarak nitelendirilen Multicultural Counseling Competence and Training Survey (MCCTS) (Holcomb-McCoy ve Myers, 1999) ve Multicultural Counseling Inventory (MCI) (Sodowsky vd., 1994) gibi ölçekler, danışmanların bilgi, beceri ve farkındalık boyutlarındaki kültürlerarası yeterliklerini değerlendirmekte ve eğitim programlarının etkililiğini ölçmede yaygın olarak kullanılmaktadır (Ponterotto vd., 2002). Tutumlar kavramına ilişkin olarak danışman tutumları, kültürel önyargıların yönetimi ve danışan kimliğine duyarlılık açısından önem taşımaktadır. Gerçekleştirilen bir araştırma da Multicultural Counseling Attitudes Scale (MCAS) (Ponterotto vd., 2002) kullanılarak danışman tutumları değerlendirilmiş; danışmanın olumlu yaklaşımlarının terapötik ilişkiyi güçlendirdiği ve danışan memnuniyetini artırdığı sonucuna ulaşıldığı belirtilmektedir (Constantine, 2002). Model kavramına ilişkin olarak Sue ve diğerlerinin (1992) Üç Boyutlu Modeli (bilgi, beceri, farkındalık), çokkültürlü yeterlikleri açıklayan temel çerçevelerden biri olduğu bilinmekle birlikte güncel çalışmalarla, bu modele kültürel tevazu (Hook vd., 2013) ve sosyal adalet savunuculuğu (Ratts vd., 2016) gibi yeni boyutlar eklenip kapsamının genişletildiği söylenebilir. Çağrı kavramı ile de alanın geleceğine yönelik önerilerde bulunulmuş; niteliksel yöntemlerin artırılması (Hays, 2016), kesişimsellik perspektifinin entegrasyonu (Cole, 2009) ve ölçek uyarlama çalışmalarının yaygınlaştırılması (Leong ve Kalibatseva, 2011) öne çıkmaktadır.

Etik ve ruh sağlığı çalışmaları temasında etik, ruh sağlığı, sağlık, danışanlar ve konular gibi kavramlar ön plana çıkmaktadır. Etik kavramı ile çokkültürlü psikolojik danışma sürecindeki etik sorunlara ve bu sorunların çözümü tartışılmakta; ruh sağlığı ve sağlık kavramları ile çokkültürlü psikolojik danışma sürecine erişim ve müdahale stratejileri vurgulanmakta; danışanlar ve konular kavramları ile de çokkültürlü psikolojik danışma sürecinde danışan deneyimleri ve alandaki güncel konular odak nokta olarak belirtilmektedir. Çokkültürlü psikolojik danışma alanında etik konular giderek önem

kazanmaktadır. APA (2017) Etik İlkeleri, kültürel duyarlılığın etik gereklilik olduğunu belirtirken, Fisher (2017) kültürel farkındalığın etik karar alma sürecindeki kritik rolüne dikkat çekmektedir. Pedersen (2000), kültürel bağlamın ihmalinin etik ihlal riskini artırabileceğini vurgulamaktadır. Ayrıca araştırmalar, kültürel uyarlamalı müdahalelerin etkililiğini desteklemektedir. Griner ve Smith'in (2006) gerçekleştirdiği bir meta-analiz çalışmasında, bu yaklaşımların geleneksel yöntemlere göre daha iyi sonuçlar sağladığını bulgusuna ulaşmış; Sue ve diğerleri (2009) ise kültürel uyumlu psikolojik danışma sürecinin azınlık gruplarında terapi devamlılığını artırdığını belirtmektedir. Benzer şekilde kültürel kimliğin terapötik süreçteki merkezi rolü, Owen ve diğerleri (2011) tarafından ortaya konmuştur. Constantine (2002) ise kültürel duyarlı yaklaşımların danışan memnuniyeti ve tedavi sonuçları üzerindeki olumlu etkilerini belgelemiştir. Ek olarak alan yazında kesişimsellik (Crenshaw, 1989) ve sosyal adalet (Ratts vd., 2016) kavramları gibi güncel konular öne çıkmaktadır.

Bibliyometrik analiz sonucunda ortaya çıkan kavramlar incelendiğinde çokkültürlü psikolojik danışma alanındaki tematik çeşitlilik hem uygulama hem de eğitim boyutlarında kapsamlı bir yeterlilik çerçevesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Alinyazındaki benzer araştırmalar da, bu gerekliliğe işaret etmektedir. Sue ve diğerlerinin (1982), kültürel yeterliliğin bilgi, beceri ve farkındalık boyutlarından oluşan çok boyutlu bir yapı olduğunu belirterek temel bir model sunmuştur. Güncel araştırmalar, bu çerçevenin sosyal adalet (Ratts vd., 2016) ve kültürel tevazu (Hook vd., 2017) gibi yeni boyutlarla genişletilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ponterotto ve diğerleri (2017), etkili kültürel yeterlilik eğitiminin çok yönlü ve deneyimsel yaklaşımlar gerektirdiğini meta-analitik bulgularla desteklemiştir.

Ayrıca bu araştırmada tarihsel süreç içerisinde çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin kapsamı ve bileşenlerinin biblioshiny üzerinden yıllara göre trend-topik olan anahtar kelimeler incelenmiştir. Çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerine ilişkin araştırmaların farklı yıllarda farklı alanlara daha fazla odaklanıldığı ve yıllara göre kullanılan anahtar kelimeler bağlamında değişiklikler ve artışlar olduğu görülmektedir. Ek olarak Biblioshiny yazılımıyla gerçekleştirilen trend analizi, alandaki akademik odakların kronolojik değişimini sistematik biçimde belgelemektedir. Bu bulguyu destekleyecek nitelikte, Smith ve diğerleri (2011), 2000'lerin başında "kültürel farkındalık" ve "kültürlerarası duyarlılık" gibi temel kavramların öne çıktığını, 2010 sonrasında ise "kültürel tevazu", "sosyal adalet" ve "kesişimsellik" gibi karmaşık yapıların önem kazandığını belirlemiştir. Benzer şekilde bu kavramsal dönüşüm, yeterlilik modellerinin gelişimiyle paralellik göstermektedir. Sue ve diğerleri (1992) tarafından temelleri atılan üç boyutlu modelin, Ratts ve diğerleri (2016) tarafından sosyal adalet boyutuyla genişletilmesi, bibliyometrik bulguları ile uyumlu olduğu ifade edilebilir. Ayrıca güncel çalışmalar, küresel göç hareketleri ve toplumsal eşitsizliklerin artışına paralel olarak "kültürel savunuculuk", "ırksal travma" ve "mikrosaldırganlık" gibi kavramların öne çıktığını göstermektedir (Williams vd., 2022). Belirtilenler üzerine çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin dinamik ve bağlama duyarlı niteliğini kanıtlayıcı yapıda olduğu vurgulanabilir.

4.2. Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak, bu araştırma ile çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin tarihsel gelişimini bibliyometrik analizlerle incelenmiş ve önemli bulgular ortaya konmuştur. Kültür ve kimlik dinamiklerinin anlaşılması, terapötik sürecin etkililiğini artırmakta; kültürel farkındalık ve alçak gönüllük ise danışan merkezli yaklaşımın vazgeçilmez bileşenleri olarak öne çıkmaktadır. Çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin ölçülmesi, tutumların değerlendirilmesi ve modellerin geliştirilmesi, alanın teorik ve pratik temellerini güçlendirmektedir. Elde edilen veriler, alanın dinamik ve bağlama duyarlı bir yapı sergilediğini, tematik odakların zaman içinde "kültürel farkındalık"tan "sosyal adalet" ve "kesişimsellik" gibi daha karmaşık kavramlara evrildiğini göstermiştir. Özellikle küresel göç hareketleri ve toplumsal eşitsizliklerin artmasıyla birlikte "ırksal travma" ve "mikrosaldırganlık" gibi yeni kavramların alanda yer bulduğu belirtilebilir.

Araştırma bulguları doğrultusunda şu öneriler sunulabilir:

- Psikolojik danışman eğitiminde çokkültürlü psikolojik danışma öğretim programlarının belirtilen dinamik gelişimi yansıtacak şekilde sürekli güncellenmesi,
- Kültüre duyarlılık, kültürel tevazu ve sosyal adalet boyutlarının danışman eğitimi süreçlerine daha fazla entegre edilmesi,
- Kültürel dinamiklerin sürekli evrimi nedeniyle ölçme araçlarının da güncellenmesi ve yeni araştırmalarla desteklenmesi,
- Özellikle kesişimsellik perspektifini dikkate alan yeni ölçme araçlarının geliştirilmesi,
- Farklı kültürel bağlamlarda karşılaştırmalı çalışmaların artırılması,
- Nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma desenli araştırmaların teşvik edilmesi.

Gelecek araştırmalar için, çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin farklı kültürel bağlamlardaki etkililiğinin incelenmesi ve dijitalleşmenin kültürlerarası danışma süreçlerine etkilerinin araştırılması önerilebilir. Bu çalışmaların, alanın hem teorik hem de uygulama boyutlarındaki gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- American Psychological Association. (2017). *Multicultural guidelines: An ecological approach to context, identity, and intersectionality*. <http://www.apa.org/about/policy/multicultural-guidelines.pdf>
- Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). Bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11(4), 959–975. <https://doi.org/10.1016/J.JOI.2017.08.007>
- Arredondo, P., Rosen, D.C., Rice, T., Perez, P., & Tovar-Gamero, Z.G. (2005). Multicultural counseling: A 10-year content analysis of the Journal of Counseling and Development. *Journal of Counseling and Development*, 83(2), 155–161.
- Arredondo, P., Toporek, R., Brown, S. P., Jones, J., Locke, D. C., Sanchez, J., & Stadler, H. (1996). Operationalization of the multicultural counseling competencies. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 24(1), 42–78. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1912.1996.tb00288.x>
- Arslan, E. (2022). Sosyal bilim araştırmalarında VOSviewer ile bibliyometrik haritalama ve örnek bir uygulama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 33–56.
- Bowleg, L. (2017). *Intersectionality: An underutilized but essential framework for social psychology*. In Brendan Gough (Ed.), *The Palgrave Handbook of Critical Psychology* (pp. 507-530). London: Palgrave Macmillan.
- Callon, M., Courtial, J.-P., Turner, W. A., & Bauin, S. (1983). From translations to problematic networks: An introduction to co-word analysis. *Social Science Information*, 22(2), 191–235. <https://doi.org/10.1177/053901883022002003>
- Cobo, M. J., López-Herrera, A. G., Herrera-Viedma, E., & Herrera, F. (2011). Science mapping software tools: Review, analysis, and cooperative study among tools. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 62(7). <https://doi.org/10.1002/asi.21525>
- Cole, E. R. (2009). Intersectionality and research in psychology. *American Psychologist*, 64(3), 170-180.
- Collins, S., & Arthur, N. (2010). *Culture-infused counseling: A model for developing multicultural competence*. In N. Arthur & S. Collins (Eds.), *Culture-infused counseling* (pp. 47–72). Counselling Concepts.
- Constantine, M. G. (2002). Predictors of satisfaction with counseling: Racial and ethnic minority clients' attitudes toward counseling and ratings of their counselors' general and multicultural counseling competence. *Journal of Counseling Psychology*, 49(2), 255–263. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.49.2.255>
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A Black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139–167. <https://chicagounbound.uchicago.edu/uclf/vol1989/iss1/8>
- Ding, X., & Yang, Z. (2022). Knowledge mapping of platform research: a visual analysis using VOSviewer and CiteSpace. *Electronic Commerce Research*, 22(3), 787–809. <https://doi.org/10.1007/s10660-020-09410-7>
- Fisher, C. B. (2017). *Decoding the ethics code. A Practical Guide for Psychologists*. Sage Publications.
- Fuertes, J. N., Stracuzzi, T. I., Bennett, J., Scheinholtz, J., Mislowski, A., Hersch, M., & Cheng, D. (2006). Therapist multicultural competency: A study of therapy dyads. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 43(4), 480.
- Goff, P. A. & Kahn, K. B. (2013). How psychological science impedes intersectional thinking. *Du Bois Review*, 10(2), 365-384. <https://doi.org/10.1017/S1742058X13000313>
- Griner, D., & Smith, T. B. (2006). Culturally adapted mental health intervention: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 132(4), 531-540.
- Pedersen, P. (2000). *A handbook for developing multicultural awareness*. American Counseling Association.
- Hammer, M. R., Bennett, M. J., & Wiseman, R. (2003). Measuring intercultural sensitivity: The intercultural development inventory. *International Journal of Intercultural Relations*, 27(4), 421-443.
- Hays, P. A. (1996). Addressing the complexities of culture and gender in counseling. *Journal of Counseling and Development*, 74(4), 332-338.
- Hays, P. A. (2016). *Addressing cultural complexities in practice: Assessment, diagnosis, and therapy* (2nd ed.). APA Books.

- Holcomb-McCoy, C. & Myers, J. E. (1999). Multicultural competence and counselor training: A national survey. *Journal of Counseling and Development*, 77(3), 294-302.
- Hook, J. N., Davis, D. E., Owen, J., Worthington, E. L., & Utsey, S. O. (2013). Cultural humility: Measuring openness to culturally diverse clients. *Journal of Counseling Psychology*, 60(3), 353-366. <https://doi.org/10.1037/a0032595>
- Jing, Y., Wang, C., Chen, Z., Shen, S., & Shadiev, R. (2024). A bibliometric analysis of studies on technology-supported learning environments: Hot topics and frontier evolution. *Journal of Computer Assisted Learning* 40(3) 1185–1200. <https://doi.org/10.1111/jcal.12934>
- Leong, F. T., & Kalibatseva, Z. (2011). Cross-cultural barriers to mental health services. *Annual Review of Clinical Psychology*, 7, 511-536.
- Morris, S. A., & Van Der Veer Martens, B. (2008). Mapping research specialties. *Annual Review of Information Science and Technology* 42(1). <https://doi.org/10.1002/aris.2008.1440420113>
- Mosher, D. K., Hook, J. N., Captari, L. E., Davis, D. E., DeBlaere, C., & Owen, J. (2017). Cultural humility: A therapeutic framework for engaging diverse clients. *Practice Innovations*, 2(4), 221–233. <https://doi.org/10.1037/pri0000055>
- Owen, J. J., Tao, K., Leach, M. M. & Rodolfa, E. (2011). Clients' Perceptions of Their Psychotherapists' Multicultural Orientation. *Psychotherapy*, 48(3), 274-282.
- Pedersen, P. (2000). *A handbook for developing multicultural awareness*. American Counseling Association.
- Perianes-Rodriguez, A., Waltman, L., & Van Eck, N. J. (2016). Constructing bibliometric networks: A comparison between full and fractional counting. *Journal of Informetrics*, 10(4), 1178–1195. <https://doi.org/10.1016/j.joi.2016.10.006>
- Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics? *Journal of Documentation*, 25(4).
- Ratts, M. J. (2011). Multiculturalism and social justice: Two sides of the same coin. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 39(1), 24–37. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1912.2011.tb00137.x>
- Ratts, M. J., D'Andrea, M. ve Arredondo, P. (2004). Social justice counseling: Fifth "force" in field. *Counseling Today*, 47(1), 28-30.
- Ratts, M. J., Singh, A. A., Nassar-McMillan, S., Butler, S. K., & McCullough, J. R. (2016). Multicultural and social justice counseling competencies: Guidelines for the counseling profession. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 44(1), 28-48. <https://doi.org/10.1002/jmcd.12035>
- Ridley, C. R. (2005). *Overcoming unintentional racism in counseling and therapy: A practitioner's guide to intentional intervention* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Ridley, C. R., Mendoza, D. W., & Kanitz, B. E. (2001). *Multicultural training: Reexamination, operationalization, and integration*. In J. G. Ponterotto, J. M. Casas, L. A. Suzuki, & C. M. Alexander (Eds.), *Handbook of multicultural counseling* (2nd ed., pp. 165–186). SAGE Publications.
- Pedersen, P. (2001). *Multiculturalism and the counseling profession*. In J. G. Ponterotto, J. M. Casas, L. A. Suzuki, & C. M. Alexander (Eds.), *Handbook of multicultural counseling* (2nd ed., pp. 3–19). SAGE.
- Pope-Davis, D. B., & Coleman, H. L. K. (1997). *Multicultural counseling competencies: Assessment, education and training, and supervision*. SAGE Publications.
- Ponterotto, J. G., Gretchen, D., Utsey, S. O., Rieger, B. P. and Austin, R. (2002). A Revision of the Multicultural Counseling Awareness Scale. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 30(1), 153-180.
- Smith, T. B., Domenech Rodríguez, M., & Bernal, G. (2011). Culture. *Journal of Clinical Psychology*, 67(2), 166-175.
- Sodowsky, G. R., Taffe, R. C., Gutkin, T. B., & Wise, S. L. (1994). Development of the Multicultural Counseling Inventory: A self-report measure of multicultural competencies. *Journal of Counseling Psychology*, 41(2), 137.

- Sue, D. W., Arredondo, P., & McDavis, R. J. (1992). Multicultural counseling competencies and standards: A call to the profession. *Journal of Counseling & Development*, 70(4), 477-486. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1992.tb01642.x>
- Sue, D. W., Bernier, J. E., Durran, A., Feinberg, L., Pedersen, P., Smith, E. J., & Vasquez-Nuttall, E. (1982). Position paper: Cross-cultural counseling competencies. *The Counseling Psychologist*, 10(2), 45-52. <https://doi.org/10.1177/0011000082102008>
- Sue, D. W., & Sue, D. (2016). *Counseling the culturally diverse: Theory and practice* (7th ed.). Wiley.
- Sue, S., Zane, N., Hall, G. C. & Berger, L. K. (2009). The case for cultural competency in psychotherapeutic interventions. *Annual Review of Clinical Psychology*, 5, 363-391.
- Tervalon, M., & Murray-García, J. (1998). Cultural humility versus cultural competence: A critical distinction in defining physician training outcomes in multicultural education. *Journal of Health Care for the Poor and Underserved*, 9(2), 117-125. <https://doi.org/10.1353/hpu.2010.0233>
- Toporek, R. L., Gerstein, L. H., Fouad, N. A., Roysircar, G., & Israel, T. (2006). *Handbook for social justice in counseling psychology: Leadership, vision, and action*. Sage Publications, Inc.
- Van Eck, N., & Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics*, 84(2), 523-538.
- Whaley, A. L., & Davis, K. E. (2007). Cultural competence and evidence-based practice in mental health services: a complementary perspective. *American Psychologist*, 62(6), 563.
- Williams, M. T. (2020). Microaggressions: Clarification, evidence, and impact. *Perspectives on Psychological Science*, 15(1), 3-26. <https://doi.org/10.1177/1745691619827499>
- Williams, M. T., Faber, S. C. ve Duniya, C. G. (2022). Being an anti-racist clinician. *The Cognitive Behaviour Therapist*, 15(19), 1-22.
- Worthington, R. L., Soth-McNett, A. M., & Moreno, M. V. (2007). Multicultural counseling competencies research: A 20-year content analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 54(4), 351.

EXTENDED ABSTRACT

1. INTRODUCTION

Globalization and migration have made cultural sensitivity imperative in mental health services. Professionals must possess competencies to work effectively with diverse populations, a need highlighted by social movements like Black Lives Matter and MeToo (American Psychological Association, 2017; Williams, 2020). Since Sue et al.'s (1982) foundational work, Multicultural Counseling Competencies (MCC) have evolved significantly. The initial focus on awareness, knowledge, and skills expanded to include intersectionality theory (Crenshaw, 1989), cultural humility (Hook et al., 2013), and social justice advocacy (Ratts et al., 2016). This evolution reflects a shift from individual cultural understanding to addressing systemic inequalities.

This research aims to reveal how multicultural psychological counseling competencies have been reflected in scientific studies in the literature throughout the historical process and the changes that have occurred in these competencies. In line with this general purpose, the study seeks to map the conceptual structure and evolutionary trajectory of the field using bibliometric analysis methods. The significance of this study lies in its potential to provide a systematic foundation for future experimental research, the design of training programs, and the development of culturally sensitive interventions in the field of psychological counseling. As multicultural counseling competencies become increasingly essential for an ethical and effective psychotherapy process, understanding their changes over time and their multidimensional structure is critical for researchers and practitioners (Sue et al., 1992; Arredondo et al., 1996).

This study is guided by the following research questions:

- What is the general trend in the literature regarding multicultural counseling competencies?
- Through which multidimensional structures are multicultural counseling competencies shaped?
- How have the scope and components of multicultural counseling competencies changed throughout the historical process?

2. METHOD

A bibliometric analysis was conducted using bibliographic mapping to quantitatively examine the MCC literature's structure and evolution. The data collection followed the PRISMA guidelines to ensure methodological rigor and reproducibility (Page et al., 2021; Jing et al., 2024).

Data was retrieved from the Web of Science (WOS) database on July 9, 2025, using the search query: "multicultural counselor competencies" OR "multicultural counseling competencies". The initial yield of 287 publications was refined by removing duplicates and irrelevant categories, resulting in a final dataset of 280 academic publications spanning 1991-2025.

Analysis utilized VOSviewer 1.6.9 and biblioshiny software. A co-occurrence analysis of keywords was performed with a minimum occurrence threshold of 5, identifying 92 key concepts that represented 65.25% of the dataset's total connection strength. The analysis involved two stages: a chronological examination of concept distribution and a connection strength analysis to identify significant conceptual relationships.

3. FINDINGS, DISCUSSION AND RESULTS

1. General trends in the literature on multicultural counseling competencies

The analysis of 280 documents published between 1991 and 2025 revealed a significant academic accumulation in the field. These documents were produced by 761 authors, contained 652 keywords, and received 8890 citations, with an average of 25.89 citations per document. The annual growth rate was 7.58%, indicating increasing interest. International co-authorship was present in 6.07% of the studies, and

the average number of authors per document was 3.05, suggesting predominantly collaborative research. The distribution of publications by year showed a noticeable increase, particularly after 2016.

A word cloud of the top 100 keywords revealed prominent concepts such as "attitudes," "education," "competence," "students," "psychotherapy," "cultural competence," "mental health," and "awareness." This highlights the focus on developing cultural sensitivity and integrating it into the counseling process. The strong presence of "race," "identity," "social justice," and "cultural humility" underscores the importance of social justice-based approaches and identity awareness in counseling processes. Frequent terms like "inventory," "model," "training," and "standards" indicate a research focus on theoretically structuring and measuring multicultural competencies.

2. Multidimensional structures shaping multicultural counseling competencies

The co-occurrence analysis map revealed that keywords clustered into six distinct thematic areas, illustrating the multidimensional structure of the competencies:

- a) Basic Competencies and Counseling Skills: This central theme includes core concepts like "Multicultural Competence" (n=71), "Multicultural Counseling" (n=52), and "Cultural Competence" (n=26). It emphasizes the integration of theoretical knowledge and practical skills for effective service delivery in multicultural environments.
- b) Education and Professional Development: Keywords like "Education" (n=30), "Counselor Education" (n=24), and "Students" (n=23) highlight the critical role of formal training processes. Research here focuses on integrating cultural awareness components into curricula and the role of supervision.
- c) Social Justice and Advocacy: Concepts such as "Social Justice" (n=19), "Race" (n=23), and "Advocacy" (n=10) reflect a shift from individual-level change to societal-level transformation. This theme positions counselors as agents of change addressing systemic barriers.
- d) Cultural Awareness and Identity Dynamics: Keywords like "Culture" (n=12), "Identity" (n=13), "Awareness" (n=12), and "Cultural Humility" (n=9) focus on understanding cultural dynamics in the therapeutic relationship. This involves counselors' awareness of their own biases and a lifelong commitment to learning from clients' cultural contexts.
- e) Measurement and Assessment Tools: The prominence of "Inventory" (n=14) and "Attitudes" (n=25) indicates a focus on developing valid and reliable psychometric tools to assess competency levels and the effectiveness of training programs.
- f) Ethics and Mental Health Practices: Concepts like "Ethics" (n=11), "Mental Health" (n=17), and "Clients" (n=13) address ethical dilemmas in cross-cultural counseling, access inequalities to mental health services, and the experiences of clients from diverse backgrounds.

These six themes were further consolidated and labeled as: Social Justice and Cultural Sensitivity Focused School Counseling, Cultural Diversity and Counselor Education, Client-Centered Multicultural Psychotherapy, Identity and Rehabilitation Counseling, Cultural Competence Measurement and Education, and Sexual Identity and Ethics-Focused Counseling.

3. Historical Changes in the Scope and Components of Competencies

The chronological analysis of trending keywords revealed a clear evolution in the field's focus:

- 1997-2010: Early studies were fewer and focused on concepts like "social desirability," "standards," and "programs," reflecting an initial phase of defining and operationalizing competencies.
- 2010-2015: The focus shifted towards variables like "race," "diversity," "Black," "racial identity," and "ethnicity," indicating a growing attention to specific cultural identities and experiences of discrimination.

- 2016-2019: Interest increased in individual characteristics, with keywords like "attitude," "self," "mental health," "awareness," and "psychotherapy" gaining weight, suggesting a deeper exploration of internal processes.
- 2020 and beyond: Recent studies have shifted towards "pedagogy," "interns," "student," and "cultural humility," linking multicultural competence more closely with practical training processes and embodying a stance of continuous learning.

The VOSviewer overlay visualization map, set with 2012 as the starting point, confirmed these trending topics, visually demonstrating the conceptual evolution and the increasing density of publications in recent years.

This bibliometric analysis successfully mapped the intellectual structure and historical trajectory of MCC research. The field demonstrates significant growth and thematic evolution, confirming its dynamic and context-sensitive nature.

The findings align with existing literature. The high growth rate post-2016 corroborates Worthington et al.'s (2007) observations of increasing empirical research. The identification of "Basic Competencies" as a core theme supports Sue et al.'s (1992) tripartite model, while the emergence of "Social Justice" reflects the field's expansion toward systemic interventions discussed by Ratts et al. (2016). The prominence of "Cultural Humility" aligns with critiques of static competence models, advocating for lifelong learning (Hook et al., 2013).

The chronological evolution from cultural awareness to social justice and cultural humility mirrors theoretical developments in the field and responds to broader sociopolitical movements. The focus on measurement tools reflects ongoing efforts to validate competency assessments, crucial for training evaluation (Ponterotto et al., 2002).

In conclusion, MCC has evolved from a static skill-set to a dynamic practice philosophy integrating social justice, cultural humility, and intersectionality. This necessitates continuous curriculum updates in counselor education. Recommendations include deeper integration of cultural humility and social justice into training, development of updated assessment tools, and increased comparative and mixed-methods research. Future studies should explore competency effectiveness across diverse cultural contexts and implications of digitalization for cross-cultural counseling. This study provides a valuable roadmap for advancing culturally responsive and socially just counseling practices.

ARAŞTIRMANIN ETİK İZNİ

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Araştırmada, 1. yazarın araştırmaya katkı oranı %60, 2. yazarın araştırmaya katkı oranı %40’dır.

Yazar 1: Fikir/kavram, tasarım, literatür taraması, veri toplama, makale yazımı, sonuç, tartışma ve öneriler

Yazar 2: Veri toplama ve analiz, makale yazımı, bulgular.

DESTEK ve TEŞEKKÜR BEYANI

Araştırmaya zaman ayırarak dönütleri ile değerli katkılarını sunan Doç. Dr. Demet SEVER’e teşekkür ederiz.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada çıkar çatışmasının bulunmamaktadır. Sunulan makalenin yazarların özgün çalışması olduğu ve her türlü sorumluluğu aldıkları beyan edilmektedir.